

BOOKA.

Knjiga **120**

MAŠA KOLANOVIĆ
**POŠTOVANI KUKCI I
DRUGE JEZIVE PRIČE**

© Maša Kolanović, 2019.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Valentina Brković

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2020.

Tiraž 2000

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

**POŠTOVANI KUKCI I
DRUGE JEZIVE PRIČE**

MAŠA KOLANOVIĆ

Niki, za hrabrost i nježnost

Sadržaj

Živi zakopani	9
Revolucija	25
Škrinja	43
Bolji život	63
Poštovani kukci	81
Frižider	93
Beskraj	109
Lutke iz Černobila	123
Crnilo	135
Konzumiranje	149
Kukci su gotovo kao ljudi	157
U slučaju doživljenja	171
Zahvala	195

Živi zakopani

Posljednja tetina želja bila je ta da je dan nakon ukopa nazovemo tri puta na mobitel koji će biti pokopan zajedno s njom. Ujutro, u podne i predvečer, tako je napisala svojim slabašnim rukopisom na komad papira koji nas je dočekaao zajedno s njezinim osobnim stvarima u staračkom domu na Pilama. Više od smrti bojala se da bude živa zakopana i taj ju je strah počeo opsjedati posljednjih godinu dana otkad je postala nepokretna. Prije stotinjak godina neka je njezina daljnja rođakinja bila navodno živa zakopana na Boninovu, netom što je bordel postao groblje. Našli su pri idućem ukopu u istu grobnicu otvoren lijes nesretnice, razderanu odjeću i polomljene kosti ruku i nogu što je bilo protumačeno kao njezin bezuspješan pokušaj oslobađanja od stravične smrti. Iako je postojala i druga teorija, da je pokojnicu iz lijesa zapravo na jedvite jade pokušao izvaditi pogrebnik u potrazi za zlatom s kojim su obično pokapali članove aristokratskih obitelji. Taj je pak nesretnik očajnički htio spasiti svoju ubogu obitelj od gladi. Jedan je naš rođak, još sedamdesetih godina, čak o tome napisao feljton u *Vjesniku*. Vegetiranje u domu i

prepuštenost vlastitim mislima cijeli dan očigledno su otvorili dovoljno prostora mašti da se rasplamsa u tom smjeru. Brat i ja smo ostali u Dubrovniku još taj jedan dan nakon ukopa kako bismo joj ispunili posljednju želju. Nikoga od dubrovačke rodbine nismo htjeli moliti da učini ovu ludost. Zapravo se i brat tome opirao, ali sam ga uspjela nagovoriti da ostanemo i ispunimo joj posljednju želju ma kako ona suluda bila. Teta svoje djece nije imala, nikada se nije udavala, a ostali rođaci uglavnom su bili ona hladna sorta od koje ništa ne očekuješ i ne tražiš i s kojom ostaješ na distanci čak i u zagrobnom životu. Naša mama bila je već toliko onemoćala da nije ni mogla sestri doći na pogreb. K tome, Dubrovnik se iz Zagreba činio kao da je na kraju svijeta, negdje tamo ispod Jarčeve obratnice. Već zadnjih nekoliko godina brat i ja smo bili jedini od "sjeverne" rodbine koji bi joj jednom godišnje, a ponekad i rjeđe od toga, dolazili u posjet. Jedna godina iz sjevernjačke perspektive brzo bi se odvrtila, dok bi naša teta u toj godini bila pomno koncentrirana na pad koji se odvijao nepodnošljivo polagano i nepovratno. Od jedne do druge godine događale su se goleme promjene na gore. Od štaka preko kolica do nepokretnog ležanja. To su bili stadiji njezine polagane predaje, isprva sa slomljenim koljenom, zatim moždanim udarom, naposljetku sa slomljenim kukom koji ju je u potpunosti usidrio za krevet. Još s prvom nedaćom, koja se naspram one koja je uslijedila činila bezazlenom, ona kao da je potpisala bezuvjetnu kapitulaciju i prepustila se padu niz provaliju koji je neki dan konačno završio. Zadnji put kad smo je vidjeli živu, prije nešto manje od godine dana, ležala je nepomično na krevetu, ispijena, ukipljena, vjerojatno i nadrogirana lijekovima koje ubrizgavaju u žile starcima

u domu da ne zanovijetaju i ne zapomažu. Zubnu protezu više nije stavljala pa su joj se usnice prevrnule u unutrašnjost lica koje je tako prevrnuto izgledalo kao suha smokva. Konstantno je gubila na težini. Jela je kao miš, tek toliko da se održi na životu, što zbog onemoćalosti, što od potištenosti, što od lijekova koji su gasili svaku iskra života. Njezine tanke noge u pelenama, ispružene na krevetu s atrofiranim mišićima i opuštenom kožom, bile su nalik pilećim krilcima. Nismo je više razumjeli što govori niti je govorila išta što bi zvučalo suvislo. A oči, kao da su još jedino one ustrajno palile tu posljednju iskra, odišući nepodnošljivom tugom koja bi se gubila na horizontu negdje povrh naših glava. Znala bih u susretu s tim pogledom nekontrolirano briznuti u plač. Možda to i nije bio plač zbog nje. Bili smo daleko, mi na sjeveru, ona na jugu, navikli već odavno živjeti jedni bez drugih. Bio je to plač zbog toga što se događa i što će nam se dogoditi, bespomoćnima i krhkima, s rokom trajanja tek malo dužim od životnog vijeka kukaca. Ona bi tada očajnički pružala svoje koščate prste s nepodrežanim noktima prema meni. Taj njezin pokret uvijek bi me uznemirio i pomalo uplašio. Podsjetio bi me na to da u svojim ljušturama ostajemo nepodnošljivo sami.

U zadnjim našim susretima dok je još bila na nogama, u svome stanu, u svome tijelu i svom prepoznatljivom duhu, stalno se žalila na grad. Ona bi ga izgovarala kao grad. *Nemamo više niti jednu normalnu butigu u grodu. Nemam će ručni sat popraviti u grodu. Placa u grodu se pretvorila u suvenirnicu. Ne mogu više niđe nać petrusin da vaja. Samo arancini, limunčela, kotonjate u celofanu s fjokom, ko da borati mi u grodu od tega živimo. Nemam će cvijeće kupit za staviti na grobje. Nemam će u grodu skratiti kaput ni suziti kotulu. U grad*

nam dolaze kruzeri veći od samoga groda. U Gruž moram poč po hranu za mačke. A hranila ih je cijelu četvu. Dolazile su joj na balkon koji je gledao na pravoslavnu crkvu. Tamo je bio njihov mali raj. Žalila se na buku ispod prozora koja ne prestaje do pet ura ujutro. I na stravičnu gužvu ljeti. Nismo to njezino gundanje uzimali pretjerano ozbiljno. Smatrali smo to dijelom njezine osobnosti i dijelom folklora dubrovačke razmaženosti. Iako, kada smo prije više od pet godina zajedno šetali Stradunom, rijetko bi susretala svoje poznanike. Lagano su se osipali. Kad bi nabasali jedni na druge, žalili bi se u što se pretvorio grod. I kako vaja poč iz groda. Riječ grod se zapravo sve manje čula ulicama.

Ukopali smo je u obiteljskoj grobnici na Boninovu. Skupilo se tek nekoliko prijatelja, predstavnika institucije u kojoj je radila i nekoliko rođaka. Mobitel je bio pokopan zajedno s njom, kako je željela. Prije toga smo joj obnovili bon i napunili bateriju. Sunce je bilo visoko na nebu. Kao velika blještava rupa proždralo je praznu pučinu u daljini.

Bilo je jutro, dan nakon ukopa. Brat i ja sjedili smo u njezinu stanu u gradu. Preživjeli smo besanu noć u kojoj su rijeke ljudi prolazile našim polusnom. Sjedili smo u stanu koji je u međuvremenu zaboravio tetu. Dugo ona nije bila u njemu. Odsjedali bi tu prijatelji njezinih prijatelja pa su njezine stvari bile diskretno sklonjene po ormarima, kutijama i vrećama. Njih ćemo brat i ja trebati negdje evakuirati i zbrinuti, opet u kakav starački dom ili Caritas. U kuhinjskim kredencima ima nešto sasušenih vrećica indijskog čaja. Prašina je zaleгла po svim kutovima stana. Paučina se kupila po slikama brodica i galija koje je tako lijepo izrađivala dok je još bila živa i zdrava. Biblioteka joj je uzaludno širila ruke u zagrljaj. Umjesto

nje, vratilo se tek nešto njezinih stvari koje smo donijeli iz staračkog doma. Ručna torba s dokumentima, pidžama, kućni mantil, dvije knjige nekakvih kičastih korica autora za čija imena nikada nisam čula i koje je vjerojatno dobila od nekog na poklon, nekoliko *Gloriā* i jedna grijalica. Ostavili smo ih bačene na podu pored kauča pa su tim više djelovale uznemirujuće. To ionako više nije bio njezin stan. Još ranih devedesetih godina prepustila ga je bogatom rođaku iz Južne Amerike tako da ga on otkupi od države. Onom koji živi ispod Jarčeve obratnice. Praktički ga je dala u besćenje prije nego što su cijene nekretnina u gradu podivljale. Onda mu je cijena porasla za 1000 posto. Kapital bogatog rođaka iz Južne Amerike još je malo narastao, a ona je bila ugovorom sigurna do smrti. Uskoro će njezina soba, kuhinja, kupaonica i terasa biti pretvorene u apartman.

Trebalo je otići na groblje i nazvati je. Tri puta na današnji dan. Brat je bio nervozan jer je morao dovršiti program za jednu firmu i poslati ga hitno na neku udaljenu stranu svijeta. Trebao je to napraviti još jučer. Njemu je bila apsurdna ideja da je zovemo. Rekao je da smo komotno mogli već krenuti za Zagreb i zvati je s autoputa ako je već trebamo zvati. Biti živ zakopan u 21. stoljeću, stoljeću preciznih dijagnoza, sa znanstvene je strane nemoguće. Ali tako je željela, rekla sam mu. Uostalom, ako je kojim nevjerojatnim slučajem ipak živa zakopana, ne bi se ni mogla tako lako javiti na mobitel, ne bi imala dovoljno manevarskog prostora u lijesu, možda bi samo vikala, grebala ili kuckala da je čujemo, znaš i sam kako je slaba bila, govorila sam u obranu njezine želje, nastojeći je opravdati u njezinim tehničkim pojedinostima ne bi li je prikazala barem malčice opravdanom. Brat je

samo preokrenuo očima i izletio iz stana u potrazi za stabilnim Wi-Fijem. Na meni je ostala obaveza ispunjavanja tetine posljednje želje. I meni se na trenutke sve skupa činilo izvan svake pameti. Kao kakva priča Edgara Allana Poea. Ali što ako zaista postoji i najmanja šansa da je stvarno ostala živa zakopana kao njezina rodica iz 19. stoljeća pored koje sada leži. Izašla sam van. Još nije bilo prevruće. Sjela sam u obližnji kafić na Gundulićevoj poljani. Moj umrtvljeni mobitel ležao je u sjeni. Njegova crna površina reflektirala je nebo. Preko ugašenog ekrana je upravo proletio jedan golub. Vidjela sam kako dijagonalno prolazi preko ekrana, a zatim i gore visoko na nebu. Uzela sam mobitel u ruke i uključila ga, a pametni aparat se automatski spojio na Wi-Fi. U tren oka je ušao u žile grada i izbacio mi podatke o obližnjim znamenitostima. *Visitors can take a walk along the city walls that surrounds the Old City. The walk takes a couple of hours and offers stunning views of the Dalmatia Coast and a bird's eye view of the city. Lovrijenac Fortress is one of the sights that can be seen from the wall, it is an impressive structure built on an outcropping rock. It is located just outside the Western wall of the Old Town and was featured in Game of Thrones.*

Maknula sam pogled s ekrana na stvarni grad. Jedna se starica savijena pod pravim kutom gegala uz štap od jedne do druge kante za smeće i skupljala plastične boce. Pod je bio prepun mrvica kruha i lisnatog tijesta. Golubovi su se premještali s jedne fasade na drugu. Čulo se lepetanje njihovih krila pomiješano s ranojutarnjim žamorom grada. Zbog mrvica, ovaj dio grada je bio njihov eldorado što znači da je bilo i puno njihovih govana posvuda. Nekoliko ih je svježe prošaralo već svojski zasran Gundulićev spomenik. Kontejneri su se prelijevali slapovima plastičnih boca od

sinoć. I doista, na samoj pjaci bilo je znatno manje štandova sa svježim voćem i povrćem. Prevladavali su suveniri. S obližnjeg ljubičastog štanda u valovima bi me, ovisno o gibanju ljudi, zapuhnuo intenzivan miris lavande. Jedna je starija gospođa objašnjavala nekom strancu rukama kako da koristi ulje u maloj bočici. Pokazivala mu je rukom pokrete masiranja glave u teškoj glavobolji. Teta je bila u pravu. Trebala bih krenuti i provjeriti je li kojim slučajem ostala živa. Iako sam samo teoretski prihvaćala tu mogućnost, više kao feljton onog rođaka. Ostavila sam 50 kuna na stolu za kavu i vodu. Napustila sam grad i uspinjala se polako uskim pločnikom prema groblju. Ljudi koji će danas masovno ulaziti u grad još se nisu u potpunosti razbudili. Penjem se. Prolazim starački dom na kojem je još uvijek zalijepljena njezina osmrtnica. Mačke su se skutrile pored jednog kontejnera za smeće. Sa zapada me prate visoke stijene, pučina i horizont prošaran tek pokojim visokim cvijetom agave. *Boninovo je kao mjesto za počinjenje suicida postalo poznato još od početka 20. stoljeća. Na okončanje života suicidom odlučivali su se i dubrovački plemići. Svakako je najpoznatiji slučaj suicida glazbenika Luke Sorkočevića koji se na skok s prozora trećeg kata svoje palače odlučio u trenucima depresije 11. rujna 1789. godine.* Ulazim na groblje. Sitni kamenčići razbacani po kamenim pločama škripe pod mojim nogama. Zastajem ispred obiteljske grobnice u kojoj je pokopana teta i vadim mobitel iz torbe. Njezina slika gleda me s nadgrobne ploče. Ostale slike su već davno otpale. Još je tako mlada na toj slici. Mobitel je na putu ovamo već navukao kojekakva ažuriranja i znao gdje se nalazim. Barem približno. Traži me recenziju za *Guesthouse Boninovo*. Uspijevam izaći iz hrpetine ažuriranja i reklama koje su se nakotile dok tražim u imeniku njezin

broj. Teta. Pozivanje. Čekam. Zvoni. Na mom mobitelu se čuje zvuk uspostavljanja poziva, a iz zemlje sasvim tiho i gotovo nečujno dopire zvuk Samsungova klasika *Over the Horizon*. Srećom, oko mene nema nikoga da svjedoči ovome što upravo radim. Barem nikog živog. Melodija se odvirtjela nekoliko puta i zamrla. Pretplatnik se ne javlja. Odlazim. Prva je želja ispunjena. Mogu se spokojno vratiti put grada. Paklena vrućina je u niskom startu da napadne naša tijela i isiše iz njih sve životne tekućine. Treba preživjeti današnji dan i odraditi sve baš kako je htjela. Da ne ostanu neki nerazriješeni računi s mrtvima. Na Pilama već se stvorila gužva. Odjednom postajem obasuta turističkim lecima kao konfetima. *Game of Thrones* ture, ture kajacima, *private tours*, *Konavle Valley and Sokoltown tours*, *fish, drinks and folk music*. Cijeli mravinjak želi ući u ljusku oraha. *Duuu-brrrrrouvnik! Duuu-brrrrrouvnik!* Rade se fotografije, selfiji, snimaju kratka videa panoramskog pogleda na more i zidine. Duž sredine mosta na Pilama je provučen konop. Ulazim u grad s desne strane. S lijeve ljudi izlaze van. Ispred mene zastava OTP banke i Dubrovačkih ljetnih igara. Laganim koracima ulazimo u grad svi zajedno u velikoj ljudskoj rijeci. Ispred Onofrijeve česme guslar reve i gudi neke tragične narodske melodije. Grad se topi pod koracima ljudi. Kao santa leda pod pingvinima.

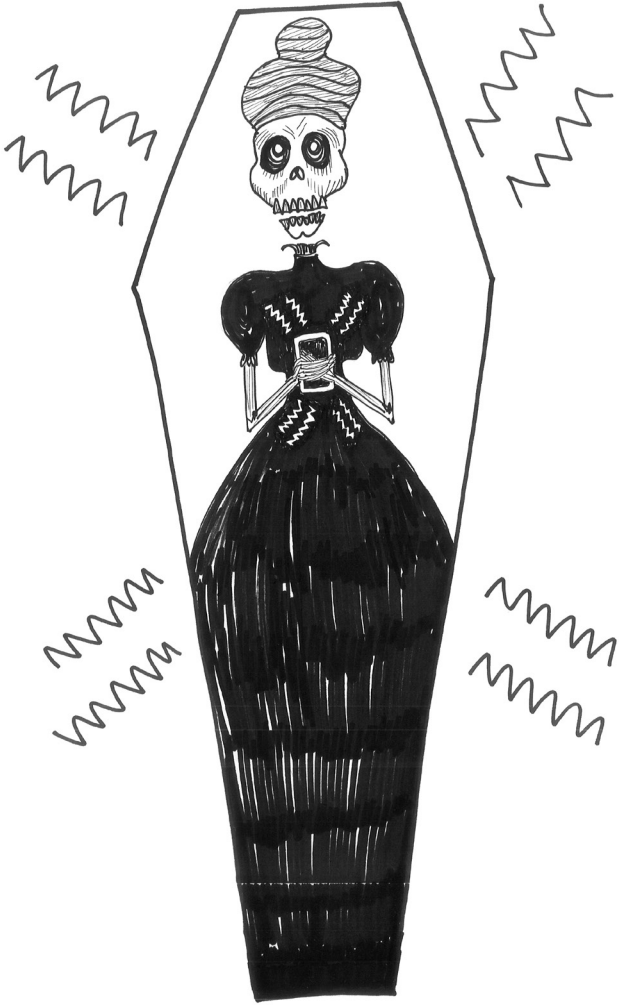
Započelo je vrijeme ručka. Po Stradunu ugostitelji vrbuju ljude u svoje lokale. Sve je puno koktel-barova, irskih *pubova*, bečkih kavana, talijanskih kafeterija. Jedan me čovjek prima za zapešće i dovlači ispred lokala. Zastajem slaba i zbunjena. Zgrabio me s obje ruke i započinje sa mnom plesati tango dok mi na uho šapuće današnji meni na engleskom. Govorim mu da sam ja naša, a on me poziva u lokal slavonskim naglaskom i obećava popust za domaće.

Sjedam sama za stol i naručujem iz menija na engleskom. Gledam ga kako preznojen vrbuje ljude. Ispod pazuha mu se šire dvije mokre fleke. Duž ulice je niz takvih svodnika za ručak. Svaki se trudi biti prodorniji od onog drugog, napraviti bolju točku od svog suparnika. Ispred mene se stvorio tanjur narančaste tjestenine prošaran s četiri dagnje u crnim sarkofazima. Plaćam račun s popustom i odlazim dalje. Kamene ploče reflektiraju svjetlost i toplinu. Na zidine se žele popeti tisuće ljudi. Pripremljeni su. Imaju šešire, vodu i *selfie-stickove*. Brat se ne javlja na mobitel. Uvijek je takav. Kod njega je sve hiperracionalno. Programerski um bez Edgara Allana Poea. Ne bi me čudilo da se sad ne javlja jer se ljuti na mene zbog mog inzistiranja da je zovemo baš kako je htjela. Sklanjam se sa sunca. Tražim dašak povjetarca. Pomislim na rupu u zidinama blizu mora. Znam da bi tamo negdje trebala biti Buža. Pronalazim pukotinu iza katedrale kroz koju kapaju ljudi. Prepuštam se koracima drugih koji znaju kamo idu. Imaju vodiče i pametne telefone. Imam vremena još popiti kavu prije sljedećeg odlaska na groblje. Na Buži se konobar preznojava među tijelima u kupaćim kostimima. Nema prazne stolice. Sjedam na dio betona među stijenama na kojem piše masnom crvenom bojom – “private”. Pravit ću se luda i ostati sjediti ovdje dok mi netko ne kaže da se maknem. Piljim prema pučini. Kajakaši su ustrajni, približavaju se Lokrumu kao da ga žele opkoliti. Moj mobitel vibrira zvukom ažuriranja. On uvijek zna više i uvijek je pametniji od mene. *A funny little island just a 15 minute boat ride from the old port in Dubrovnik. Gorgeous scenery and beaches! Tucked away in a quiet corner of the monastery is the Iron Throne! You can sit on it and have pictures with a nice little Game of Thrones exhibition to see all about the filming*

*and you can locate scenes on the island. There's also restaurant and a cafe. Would recommend for a visit and the Iron Throne is much better than the very poor replica you can sit on for a fee in a shop in Dubrovnik. Iskače mi i recenzija za lokal Buža. Everything is terribly overpriced and the service lackadaisical at best. I ja mogu ostaviti recenziju ako želim, ali obamrla od vrućine i tjestenine s četiri dagnje samo nepomično sjedim ispod blijedih i sasušenih palminih grana koje služe kao zaštita od sunca. Mirisnim uljima premazana tijela skaču u vodu sa zidina. Nazivati tetu u grob, kakva ludost. Brat je bio u pravu. Mogli bismo i ranije krenuti za Zagreb. Dosta mi je grada. Zovem ga. Ne javlja se. Osjećam kako mi počinje curiti nos. Probijam se kroz gužvu. Kapljica bale traži svoj put kao da je vani zima. Tražim mjesto gdje mogu kupiti papirnate maramice. Spuštam se pokrajnjim uličicama prema Stradunu. Kapljica mi lagano klizi niz nadusnicu. U vrludanju uličicama u potrazi za maramicama, već sam triput nabasala na gusarski stiliziranu radnju s čudnovatim slatkišima. U suvenirnicama ne prodaju papirnate maramice. Samo *Game of Thrones* privjeske, majice i figurice. Nos mi nepopravljivo curi. Nabasala sam na kostimiranog rumunjskog gusara koji drži nekoliko živih papiga ara kao atrakciju. Jedna crveno-žuta mi se kesi dok nervozno šeće lijevo-desno po štapu, gleda me prodorno i krivi glavu dok me procjenjuje. Kao da se smije mojoj bali iz nosa koja slankasto prodire u moja usta. Brišem je naposljetku golom rukom i moje dlačice na podlaktici sjaje sjajem zlačanim. Bila je u pravu. *Nema se đe kupit rubac za nos.* Grad je zapekao. Izlazim u desnoj koloni i ovaj put uzimam autobus do groblja. Gužva je na ulazu u autobus. Vozač je otvorio samo prednja vrata i provjerava kartu svakom putniku. Autobus je prepun. Na*

prednjem sjedalu sjedi čovjek srednjih godina sa šiltericom na glavi. Mišići su mu dobro nabildani, jak je i crven u licu kao rak. Komotno je raširio noge i postavio svoje međunožje na tron prvog sjedala. Do njega stoji ljudima prikliještena starija gospođa sa štakom. Željela bi sjesti. On neće ustati i to ponosno podcrtava. Kaže, neću se ja tebi dignut. Govori glasno kako je on svoju kartu platio za razliku od nje koja je u penziji i ne plaća kartu. On je porezni obveznik i ovo je njegovo pravo. Ona mu govori da joj se ne obraća s "ti". On joj odvrća da je ona za njega nitko i ništa. Izlazim iz autobusa. Odlazim k mrtvima. Ulaзим na groblje na kojem je upravo završio jedan sprovod. Ljudi se polako razilaze, a jedan je grob u daljini prepun vijenaca. Povorka izgleda mirna i pomirena sa smrću netom preminulog. Čekam da se udalji. Zatim uzimam mobitel i zovem tetu. Uspostavljanje poziva. Pretplatnik je zauzet. Pogledavam na mobitel u čudu. Nisam li možda zabunom nazvala nekog drugog. Ne, zvala sam tetu. Ubrzo me zove brat. I on je sav u čudu što je teti zauzeto. Upravo ju je zvao. Zvali smo je u isto vrijeme. Podbadam ga kako možda ipak nije tako racionalan kao što se čini. Spušta mi slušalicu. Ja ponavljam proceduru. Nitko se ne javlja *Over the Horizon*.

Napuštam groblje i ovaj put naručujem Uber. Skuplja me mlada Osječanka koja svaki vikend dolazi u Dubrovnik raditi kao vozačica. Isplati joj se, a doma je ionako dosadno u ovo doba godine. Inače radi kao knjigovođa. Može puno ovako zaraditi vikendima. A ponekad se i dobro provesti. Trebala bih pokupiti svoje stvari i zaključati tetin stan. Nakon posljednjeg poziva, brat i ja po dogovoru se vraćamo u naše pusto, betonsko, radno ljetovanje u Zagrebu. Probijam se u grad koji ključa od ljudi i vrućine. Ulaзим u stan.

Zastajem pred bibliotekom. Uzimam *Pripovijesti o gradu Nade Skatolini* i *Grad u zrcalu* Mirka Kovača. Bogati rođak neće ni primijetiti ako uzmem koju knjigu s police. Ko zna što će učiniti s njima, možda sam ih takoreći i spasila. Uzimam svoj ruksak i ostavljam tetine stvari koje smo donijeli iz staračkog doma onako razbacane po dnevnoj sobi. Neka se rođak iz Amerike pobrine za njih, neka ih odnese u Caritas ili osobno udijeli ubogima, neka prebriše prašinu s maketa brodica, neka napravi bar nešto za svoj lagodno stečeni kapital. Odlazim iz stana i probijam se uličicama iznad kojih su razvučene plahte na konopima. U svim pokrajnjim ulicama su razvučene plahte, ručnici i kupaći kostimi. Niti jedan komad rublja ili odjeće. Niti jedna lončanica s kakvom biljkom. Samo lincuni koji se peru i suše jer stari gosti odlaze, a novi dolaze. Iznajmljivanje nekretnina jako je unosno. Kapital se deblja. Tko je bio dalekovidan, taj je profitirao. Tko je mogao zamisliti da će grad ranjen u središte postati hit-destinacija. Samo dalekovidni. *Duuu-brrrrrouvnik!*, bulevar slavnih, stovarište kruzera, kulisa za *Game of Thrones*. *Duuu-brrrrrouvnik!* Yes! Gledam oko sebe hoću li naći kakvo poznato lice iz tetinog susjedstva i tako se zauvijek oprostiti s njezinim gradom. Nailazim samo na poštara koji ubacuje pošiljku u susjedni stan. Ne poznajemo se, ali ga ja pitam za ljude iz grada. Ni Jelica ni Kate ni Anica ni Antun i Niko više ne žive u *gradu*. Počeli su jedan za drugim lomiti kukove i u nosilima napuštati zidine. Postali su kukci, građani slomljenih kukova. Slamali su kukove kao da su načinjeni od suhih grana i predavali svoje ključeve kostimiranoj straži na Pilama. *Živo čeljade više ne živi u gradu*. Čete jednokratnih ljudi pridonose rastu njegove ekonomije. I svakome od njih trebalo bi ugravirati ime u ploče na

Stradunu. Izrezbariti ih sitnim slovima malim dljetom kao na bulevaru slavnih. Oni su njegova budućnost. A ne kukci. Njih treba što efikasnije i čim prije evakuirati iz grada. Neka se ne opiru i neka ne budu ludi. Neka to učine diskretno i bez pobune. Nek stave pamet na kapital! Nek napuste *grad* i presele u grob. *Ma brovo!*

Umrla je na kraju srpnja možda baš da nam dokaže sve to o čemu nam je uporno pričala, u što se pretvorio *grad*. A mi smo samo mislili da njorga kako bi nam skrenula pozornost na njih dolje, ispod Jarčeve obratnice. Gledam oko sebe i shvaćam koliko je bila u pravu. Možda još uvijek jest. Možda i jest živa zakopana na Boninovu. Moram se požuriti. Možda se upravo sad osvijestila, pokušava doći do zraka i luđački ruje po lijesu pilećim krilcima, ali se ona lome od trenja o ivericu. Možda više ustima bez proteze, ali nitko ne može čuti njezino mumljanje. Zovem brata u panici. Želim mu reći koliko je bila u pravu. Ne javlja se. Tovarim svoj ruksak na leđa i trčim put groblja. Probijam se kroz ljude koji me gledaju u čudu. Trčim i voda mi izlazi iz ušiju. Prolazim stanicu. Gužva je na ulazu u autobus. Nemam vremena čekati u redu. Mobitel mi je na izdisaju, ne mogu ni Uber naručiti. Što ako se upravo sad budi u jezivom strahu. Razgrćem ljude u panici. Prolazim natovarena ko mazga pored staračkog doma. U invalidskim kolicima sjede kukci. Oni su svoje kukove polomili na vrijeme da izbjegnu još jedno ljeto u *gradu*. Gledaju me u čudu. Trčim uzbrdo u suprotnom smjeru od svih ostalih. Ruksak me priteže, ali se ne dam, trebam izdržati još malo. Odvezao mi se spremnik s vodom, ali nemam se vremena vraćati za plastičnom bocom koja se divlje otkotrljala prema gradu. Čujem kako klopoće sve dalje i dalje. Netko će je već pokupiti tamo dolje i

zatražiti kauciju. Trčim. Trčim brzo koliko me noge nose. Pučina na zapadu se prostire u beskraj. Trčim nikad brže u svom životu. Utrčavam zadihana na groblje. Srce mi poskakuje u grlu. Bacam ruksak s leđa na pod. Panično vadim mobitel i zovem je s četiri posto preostale baterije. Odjednom kao da je simfonijski orkestar na groblju počeo svirati *Over the Horizon*. Cijelo je groblje zagrmjelo od maestralne izvedbe uživo. Čempresi su se zanjihali, a preplašene lastavice poletjele su u krug. Okrećem se u čudu oko sebe. Ubrzo čujem ženski glas koji naprasno prekida koncert. *Alo. Ma evo me na grobju, došla sam Kati donijet malo cvijeća kako jučer nisam stigla na pogreb. Borami sam ostala živa zakopana od svijeta na Pilama.*

Revolucija

Koliko je zapravo ostario, primijetila je tek onda kada je u ruke dobio novi mobitel. Bio je to neki najnoviji glatki Samsung koji se mogao dobiti u besćenje prilikom otvaranja pretplate. Tati su u jedno gluho poslijepodne na zvono sjeli trgovački putnici mobilnih usluga i on je bunovan potpisao ugovor za pretplatu koja ti praktički daruje pametni telefon. Prije toga je imao običnu, takoreći glupu Nokiju na tipke i bonove.

Kada su preuzimali novi mobitel, prodavač na svemirskom pultu mu je nanovo objašnjavao pogodnosti nove *Revolution* tarife i osobitosti mobitela čija je puna cijena bila čak 3500 kuna, dok će ga on, gle, dobiti za samo jednu jedinu kunu. Kotrljala se ta kuna površinom Lidijinih misli dok je prodavač ovjeravao ugovor koji tatu fatalno vezuje za dvogodišnju pretplatu. Ponudio mu je još neke pogodnosti, recimo tablet koji bi otplaćivao za samo 200 kn mjesečno u idućih deset mjeseci, paket interneta, televizije i fiksne telefonije za upola manju cijenu od prijašnje i to prva tri mjeseca bez i jedne jedine lipe dodatnih troškova, a uz to sve mogao je dobiti i fiksni telefon za nevjerovatnih

devet kuna. Lidija je na sve to samo nezainteresirano odmahivala rukom. Tata ju je slijedio, bez pobune. Nakon mamine smrti ionako je živio na autopilotu. Mama je bila ta koja je davala papreni začim životu svojim prigovorima i ubodima kao osa. Otkada su je pokopali, dani su mu prolazili monotono, stopljeni u jedan veliki lanac praznine. Ovo s novim mobitelom bila je jedna od rijetkih stvari za koju je pokazao kakav-takav interes i inicijativu. Pomislila je, novi mobitel mogao bi unijeti neku živost i rastjerati tjeskobu koja se potajno širila oko njega kao plijesan. Svuda okolo gledala ih je crna ovca, klonirana na desetke velikih i malih ekrana, stotine plakata i letaka. Iza njihovih leđa vijugala je zmija potrošača. Bili su to isti oni ljudi s kojima su čekali red u pošti, u poreznoj upravi, za pokaz, s kojima su zajedno s mamom prije više od pet godina sjedili po čekaonicama onkoloških ambulanti. U ovakvoj scenografiji svi su ti zgužvani i blijedi ljudi, umorni od ratova, bolesti i tranzicije, poprimili neki novi neonski oblik. Otišli su iz prodavaonice, a u promotivnoj vrećici njihalo se novo čedo, android.

Šuljao se oko nje u papučama dok mu je pokazivala mobitel, kako se pali, kako gasi, što znače pojedine ikone. Tatin je prst označen staračkim pjegama klizio po malom pravokutniku gore-dolje, lijevo-desno. Zatim bi ga dugo držao ukočenim, drvenim pritiskom pa odmah potom dramatično pustio s ekrana. Nekoliko ga je puta sam upalio i ugasio. Za prvu ruku mu je pokazivala kako funkcionira imenik. Poslali su zatim nekoliko poruka za probu na njezin broj. Poruke su u početku bile tek nakupina nejasnih riječi i znakova, kao da ih je tipkao netko pijan. U međuvremenu je stiglo i nekoliko poruka od teleoperatera u stilu *Dobro nam došao novi pretplatniče!*

i *Surfajte nikad lakše u trećoj životnoj dobi*. Nekoliko dana trajalo je to osnovno upoznavanje tate i mobitela dok je tata još donekle imao kontrolu nad mobitelom i vlastitim životom.

Ali onda se počelo događati nešto čudno.

Nakon tih prvih dana relativnog mira kao da je aktivirana kakva zla aplikacija koja je širila nered u koncentričnim krugovima. Primjerice, mobitel bi mu nezaustavljivo klizio iz ruku i dramatično udarao o tlo nakon čega bi se na ekranu pojavile guste šare duginih boja kojih bi se riješio tek višestrukim isključivanjem i uključivanjem aparata. U imeniku bi se na neki neobjašnjiv način pobrkali brojevi pa bi umjesto kćeri Lidije, nazivao Luku, daljnjeg rođaka, prislonjenog tik uz Lidijino ime. Pisanje poruka pokazalo se kao nešto što je gotovo nemoguće savladati. Zvezdice, ljestve ili *monkey* znak prošarali bi svaki pokušaj suvisle ljudske komunikacije. A u pokušaju brisanja otišao bi predaleko. Zvao bi Lidiju s fiksnog telefona u panici jer mu je odjednom *sve nestalo*. Tata je većinu dana provodio zaokupljen androidom kao nekim unukom s posebnim potrebama. Mobitel je postao centrifuga koja je u svoju crnu rupu usisavala sve njegove misli i sve njihove razgovore. S naporom bi mu stoti put objašnjavala kako da uspostavi poziv. Učestalo su odlazili u neonsku poslovnicu gdje su na pregled aparata čekali u redu s ostalim ovcama. I nekim bi čudom s aparatom sve savršeno funkcioniralo dok bi se tamo nalazili. Bio je uvjeren da je to bio dvojnik njegova androida koji je prodavač kriomice izvadio ispod kričavo ružičastog pulta.

Nije prošlo puno vremena kada su je počeli nazivati i drugi ljudi. Prvo se javio onaj rođak Luka koji je zamolio da ga tata više ne naziva toliko često. Onda ju je nazvala

susjeda kojoj bi se tata u krajnjem očaju obraćao za pomoć što je izgleda bilo češće nego što je tvrdio. Bilo je još poziva koji su s ove ili one strane upućivali na posvemašnji poraz pred androidom. U takvim je trenucima osjećala bijes, kako prema tati, tako i prema tom daljnjem rođaku i prvoj susjedi, nakon čega bi uslijedio polagan pad u ljepljiv očaj. Možda to i nije bio samo očaj zbog tate. Bio je to očaj zbog toga što joj se kičma savijala u dršku kišobrana zbog danonoćnog sjedenja nad glagoljičkim tekstovima, očaj što joj dioptrija vrtoglavo pada u minus od piljenja u sva ta s vremenom izjedena slova, očaj zbog vječnog podstanarstva i brige oko tate koja je postajala sve zahtjevnija dok je ona postajala sve umornija. Staroslavenski, klasična filologija, arheologija, sve se to činilo suvišno u neonskom svijetu koji je neumoljivo stiskao обруč oko njihovih života. Nisu li ona i njezinih pet staroslavenskih kolega tek dinosauri? Ali ne kričavi gumeni dinosauri koji iskaču iz tvrdog središta Kinder-jaja, već oni čije teške kosti trunu po muzejima diljem svijeta.

Kotrljale su se te misli njezinom glavom na promociji zbornika o pridjevima u crkvenoslavenskom jeziku na kojem su ona i njezini jednako tako izraubani suradnici radili godinama. U publici gradske knjižnice bilo je petnaestak ljudi, uglavnom penzionera koji su se došli napiti malo soka. Dok je govorila njezina kolegica, Lidija je pogledavala lica ljudi u publici. Izgledala su siva i umorna. Oči su im bile uperene u neku neodređenu točku na zidu. Nije bilo neonskog svjetla koje bi ih malo podignulo, izgledilo bore i rastjeralo sivilo. Imala je osjećaj da se promocija zapravo održava u nekoj grobnici i da su oni svi mumije. U najboljem će se slučaju samo još napiti kakvog kričavo-narančastog gaziranog pića uzbudljiva imena, preokrenuti

na leđa i umrijeti kao kukci. Svi su oni bili dio potonulog i suvišnog svijeta koji je kao sablast pratio svjetleće reklame za mobitele, pretplate, nove tarife, povoljne kredite, superakcije, top-kvalitetu, male kamate i kamere posvuda. Tata je odjednom ustao iz publike. Kao da je čuo tijekom njezinih misli i poručivao joj da se ne brine, da je on ipak živ i ne da se. Ustao je i u rukama imao mobitel. Fotografirao je promotore. Gledala je tatu kako škljoca dok mu svjetlost blica obasjava lice, začuđen svaki put kada bi bacio pogled na ekran. Kasnije je u mobitelu našla samo slike tatine glave iz donjeg rakursa, a njegov nos, mesnat i izobličen u krupnom detalju gotovo je izgledao kao zaleđen kadar iz kakvog pornofilma. Pametni telefon mu je polagano isisavao memoriju i pretvarao ga u čovjeka bez svojstva. S mobitelom u ruci prestao je pamtiti imena, birati ispravne riječi, ne bi odmah prepoznao poznanika ili bi pogriješio smjer kretanja po stazama koje je cijeli život svakodnevno gazio. Ali svejedno se nije htio riješiti sprave. Čak i u danima kada bi ga držao isključenim, neki nemir zbog isijavanja tamnog sjaja iz crnog ekrana izjedao bi ga duboko iznutra. I on bi se dohvatio sprave, tjerajući je svojim drvenim pjegastim prstima da se pokrene. No, vrlo brzo počeo bi klizati po glatkoj površini ekrana i posrtati kao na tankom ledu. Jedno vrijeme mu je pokušala nametnuti povratak na tehnički manje naprednu varijantu Nokije. Ali on to iz nekog prkosa nije htio napraviti. Čak i da se htio vratiti na staru Nokiju, to više nije bilo moguće. U međuvremenu, taj je stari mobitel postao neki udaljeni svijet s kojim dugo nije imao doticaja. Kao rodno selo iz kojeg je izbivao cijelu vječnost i više ne prepoznaje ni ljude ni kuće ni raspored radnji i trgovina. Umjesto da bude jedan od onih umirovljenika s reklama koji čitaju novine

preko tableta i plaćaju račune internet-bankarstvom, koji pričaju s unucima preko Skypea i uveseljavaju ih plišanim rogovima sjevernoameričkog soba dok im poklanjaju super skupe mobitele za Božić, njega je svjetleći ekran vodio ravno u grob novih, neobjašnjivih slučajeva.

Jedan takav slučaj koji je stvari vrtoglavo pogurao nizbrdo dogodio se za njihova izleta u Brežice gdje su otišli promijeniti gume na Lidijinu Twingu. Bilo je ugodno svibanjsko poslijepodne kada je tati zazvonio mobitel. Kliznuo je prstom pod pravim kutom po ekranu i prislonio pravokutnik na lice s nekim neodređenim pogledom prema horizontu. Ubrzo je samo nemirno ponavljao riječi “da” i “ne”. Lidija mu je zatim otela mobitel iz ruke i na drugoj strani linije čula ugodan glas operatera koji je ponavljao obavijest o prevelikoj potrošnji. Terasa kafića na kojoj su sjedili ubrzo se pretvorila u policijsku stanicu u kojoj ga je ispitivala osorno i s nepovjerenjem. Povlačio se i bježao od njezinih pitanja kao nekoć od maminih uboda. Branio se da nije nikoga zvao i da naprosto ne zna što se događa. Onda se Lidijinom istragom uspostavilo da mu je bio uključen internet u cjelodnevnom *roamingu* koji je skidao kojekakva ažuriranja, igrice i aplikacije te mu nabio račun od 2504 kune, velik kao njegova penzija. Kleo se da nikada u svom životu nije uključio internet na androidu, kleo se pred Lidijom dok mu je u ruci drhtao uokvireni crni svemir prošaranim sazviježđem aplikacija.

Tim pozivom automatske sekretarice uslijedila je nova faza tate i mobitela.

Bila je to epistolarna faza u kojoj se bavio dopisivanjima s kompanijom. Pisao im je rukom ispisana pisma koja bi preporučeno slao poštom: